

Skadeförsäkringsbolagens återförsäkringsskydd

Kan tillsynen förbättras?

av **Johan Altersten**, ekonom och utredare på Finansinspektionen¹

Den förändrade situationen på arbetsmarknaden — nationellt och internationellt — medför ökade krav på tillsynsverksamheten. Det är därför av stor vikt att myndigheten fortlöpande ser över tillsynen över de mest vitala delarna av försäkringsbolagens verksamhet. En sådan vital del är försäkringsbolagens återförsäkring.

Återförsäkringen kan vara helt avgörande för ett försäkringsbolags verksamhet. Det informationsinhämtande och det tillsynsförfarande som för närvarande tillämpas beträffande skadeförsäkringsbolagens återförsäkring svarar inte upp mot de ökade kraven som dagens situation ställer. Tillsynen på detta område skulle emellertid med relativt enkla medel kunna förbättras avsevärt.

Johan Altersten

Återförsäkringens stora betydelse för försäkringsverksamheten är så självklar att den knappast behöver nämnas. Utan återförsäkring skulle försäkringsbolagen endast kunna ingå engagemang som bruttomässigt rymms inom de gränser som bolagsordningen uppställer. Verksamheten skulle därmed helt begränsas av det riskbärande kapitalet i respektive bolag. Vissa mycket stora engagemang skulle till och med bli omöjliga att försäkra om det inte fanns återförsäkring. Förutom de fördelar som uppnås genom riskspridning och resultatutjämning i största allmänhet, ger återförsäkringens kapacitetshöjande effekt även de mindre försäkringsbolagen möjlighet att delta i konkurrensen på försäkringsmarknaden

genom att ta på sig engagemang som annars skulle ha varit för stora med hänsyn till deras riskbärande kapital.

Eftersom återförsäkringen är av så avgörande betydelse för verksamheten vill bolagen så långt som möjligt gardera sig mot fallissemang hos återförsäkrarna samt ernå så fullgoda riskavtäckningsavtal som möjligt. Vissa försäkringsbolag lägger därför ner stora resurser på soliditetsbevakning av återförsäkringsbolagen.

¹) Författaren har under 1993 drivit ett projekt på Finansinspektionen med syfte att bl. a. förbättra tillsynen över skadeförsäkringsbolagens återförsäkring. Genom ett stipendium ur Max Matthiessens Jubileumsfond gavs författaren möjlighet att företa besök hos tillsynsmyndigheter och ledande återförsäkrare i Tyskland och Schweiz.

Nya förutsättningar — ökade krav på tillsyn

Försäkringsmarknaden förändras och i tillsynen ställs vi idag inför problem och risk-situationer som tidigare inte var så uppenbara. Det kan t.ex. gälla riskkoncentrationer i kon-cerner och fallissemang hos försäkringsbo-lag. Från tillsynssynpunkt framstår det därför som alltmer angeläget att få ett bättre grepp om bolagens återförsäkringslösningar och att på ett tidigt stadium kunna bli varse risksitu-ationer som kan uppstå. De återförsäkrings-uppgifter som för närvarande krävs in från försäkringsbolagen ger idag inte tillräcklig information för att tillgodose tillsynsbehovet. Informationsinhämtningen och även tillsyns-metoderna i övrigt behöver därför ses över för att bättre svara upp mot den nya situationen.

Återförsäkringskapacitet och premier

Under senare år har vi kunnat konstatera en allmän kapacitetsminskning på återförsäk-ringsmarknaden. Orsakerna till detta är flera. En orsak är att återförsäkrarna under några år har drabbats hårt av naturkatastrofer (t. ex. stormarna "Hugo", "Andrew" m. fl.). En an-nan orsak är att premienivåerna har varit för låga. Flera återförsäkrare har upphört att teck-na affär, antingen på grund av att de har hamnat i obeståndssituationer eller för att lönsamheten har varit dålig. Enligt flera bedö-mare har läget nu emellertid stabiliserats och premienivåerna är på väg upp. Detta kommer att medföra att kapacitet åter blir tillgänglig, men till ett betydligt högre pris. Återförsäkrar-na visar — mot bakgrund av de senaste årens erfarenheter — en viss försiktighet och det krävs numera ofta begränsningar i skyddet vid katastrofavgift.

Speciella problem på den svenska marknaden

Utöver de problem som har drabbat återför-säkringsverksamheten i stort, har den svenska marknaden haft sina speciella svårigheter. Detta gäller framför allt kreditförsäkrings-verksamheten som har påverkats i hög grad av den ekonomiska recessionen i landet.

Återförsäkrarna har naturligtvis inte kun-nat undgå att drabbas ekonomiskt av direkt-försäkrarnas problem på kreditförsäkrings-området under senare år. Fallissemangen och förlusterna har medfört att återförsäkrarna i flera fall ifrågasatt cedenternas riskhantering på ett sätt som vi inte har upplevt tidigare och processer om skadeersättningar har blivit allt vanligare.

Problemen på kreditförsäkringsområdet, som till största delen uppstått inom lånegar-antiverksamheten, har fått till följd att det nu kan vara svårt att få avtäckning för kreditför-säkringsåtaganden överhuvudtaget genom tra-ditionella återförsäkringar. Produkter som *fi-nansiell återförsäkring* har blivit ett allt vanli-gare inslag på den svenska försäkringsmark-naden. Dessa försäkringslösningar, som kan vara svåra att analysera, kan innehålla varie-rande grader av underwritingrisk och är inte helt okontroversiella t. ex. från redovisnings-synpunkt.

Det är inte otänkbart att problemen inom kreditförsäkringsområdet även kan påverka övrig försäkringsmarknad i viss mån. I en totalbedömning av marknaden väger man ju in en mängd faktorer. En av dem är ägarnas villighet att bistå problemdrabbade försäk-ringsbolag. Om ägarna blir mer benägna att "släppa" krisdrabbade företag, kan en viss osäkerhet uppstå hos marknads bedömare.

Situationen i de övriga nordiska länderna påverkar också den svenska marknaden, ef-tersom Skandinavien i internationella sam-manhang ofta betraktas som en marknad.

Maximalbestämmelser

De svenska försäkringsbolagen — såväl direktförsäkrare som återförsäkrare — begränsas i sina risktaganden av bolagsordningarnas maximalbestämmelser. Maximalbestämmelserna är i regel utformade på ett mycket enkelt sätt och anger i de flesta fall högsta tillåtna skadekostnad per risk och händelse — enligt bolagets bedömning — i förhållande till det egna kapitalet och obeskattade reserver. Vår tillämpning av maximalbestämmelser skiljer sig från vad som är brukligt i vissa andra länder.²

Det förutsätts att återförsäkringsprogrammen är utformade på ett sådant sätt att de angivna maximalerna inte överskrids och bolagens riskbärande kapital därmed äventyras. De flesta försäkringsbolagen (framför allt de större) tillämpar självbehåll som ligger långt under maximalen.

Våra enkla maximalregler kan tyckas vara ett trubbigt instrument för att reglera bolagens risktagande. Jag tror emellertid att de kan fungera som ett rättesnöre för riskhanteringen. Detta gäller inte minst för nyetablerade bolag, där man ännu inte kan bygga beslut på tidigare erfarenheter. De kan också vara till hjälp vid bedömningar som skall göras t. ex. av bolagens styrelser och revisorer.

Det kan finnas skäl att reflektera över maximalbestämmelsernas utformning och om dessa är adekvata under nuvarande förhållanden, men detta ämne får behandlas i annat sammanhang.

2) I Storbritannien tillämpas maximalbestämmelser liknande våra. Maximalbestämmelserna är där emellertid inte intagna i bolagsordningarna utan tillämpas vid bedömningen av de återförsäkringsprogram som ingår i det material som prövas i samband med koncessionsgivningen.

Tyskland och Schweiz har inga maximalregler jämförbara med de svenska. Försäkringsbolagens risktagande relateras till den redovisade konsolideringen. Om ett bolag i sin årsredovisning uppvisar en tillfredsställande konsolidering anses bolaget ha hållit sig inom ramen för sin risktagningsförmåga. De utförliga redogörelserna avseende återförsäkringen ger myndigheterna möjlighet att bilda sig en uppfattning om bolagens tillämpade självbehåll.

Tillsyn och kontroll

Hur fungerar kontrollen av försäkringsbolagens återförsäkringsskydd idag?

Om man endast skulle se till den information som tillsynsmyndigheten idag regelmässigt tar in från försäkringsbolagen, skulle man kunna få intrycket att vi i Sverige — till skillnad från vissa andra länder — inte lägger tillräckligt stor vikt vid kontrollen av försäkringsbolagens återförsäkringsskydd. De redogörelser som försäkringsbolagen lämnar till inspektionen ger — utöver vissa premie- och resultatuppgifter — mycket knapphändiga upplysningar om återförsäkringssituationen. Redogörelserna ligger till grund för diverse analyser, men ger inte den bild av återförsäkringsskyddet som man skulle önska.

Tillsynen består emellertid av en rad åtgärder:

I Sverige har inspektioner ute på bolagen länge varit ett viktigt inslag i tillsynen. Inspektionerna är visserligen av stickprovskarakter, men man får ändå vid dessa tillfällen möjlighet att närmare studera sådant som inte framgår av de regelbundna redogörelserna från bolagen. Det kan vara managementfrågor, internkontroll, skadehantering m. m. Kontroll av återförsäkringen ingår också som en självklar del av en fullständig inspektionsinsats.

I vissa andra länder har man inte tidigare lagt lika stor vikt vid inspektioner hos försäkringsbolagen. I Storbritannien har man t. ex. först under de senaste två till tre åren mer regelbundet börjat besöka bolagen.

I tillsynsarbetet ingår även revisorernas löpande granskning av försäkringsbolagens verksamhet. I denna granskning ingår kontroll av återförsäkringen som ett naturligt inslag. Den rapportering som de inspektionsförordnade revisorerna gör till inspektionen förväntas ta upp eventuella brister bl. a. i detta avseende.

I tillsynsarbetet ingår naturligtvis även att samla in annan relevant information för att ge ett brett underlag för de analyser som utförs på myndigheten.

Hur skall bevakningen av försäkringsbolagens återförsäkringsskydd effektiviseras?

En naturlig utgångspunkt för en förbättring av tillsynen är informationsinhämtandet. De redogörelser som försäkringsbolagen lämnar kan förändras så att de ger en bättre översikt-bild över bolagens återförsäkringssituation.

En mycket omfattande rapportering kan emellertid få oönskade konsekvenser. En alltför stor mängd information kan bli en tung börda för bolagen och den kan även bli svårhanterlig för myndigheten. Det är ju inte meningen att myndigheten skall svara för de analyser som krävs för att bolagen själva skall kunna skaffa sig klarhet om de har ett fullgott återförsäkringsskydd. Ansvarvilar självfallet helt på bolagens ledningar och styrelser. Inspektionen har den kontrollerande rollen och bör därför inrikta sig på att införskaffa den information som krävs för att bedöma bolagens interna återförsäkringskontroll. Inspektionen skulle i detta syfte — utan att behöva öka uppgiftsflödet alltför mycket — kunna skaffa sig information på några vitala punkter som på ett bättre sätt speglar försäkringsbolagens återförsäkringssituation. Årsredogörelserna skulle även i fortsättningen utgöra basen för informationen som sedan uppdateras med hjälp av de kort-periodiska redogörelserna.

Kartläggning av potentiella risksituationer

För att veta vilka uppgifter man behöver kräva in för att få en tillfredsställande bild av återförsäkringsskyddet krävs att man gör klart för sig vilka risksituationer som kan uppstå när det gäller den avgivna återförsäkringen.

Exempel på en sådan situation är när man i försäkringskoncerner kanaliserar den avgivna återförsäkringen genom ett försäkringsbolag inom den egna koncernen. Koncernbolagen tecknar då återförsäkring hos moderbolaget eller ett återförsäkringsbolag inom koncernen som sedan retrocederar riskerna till koncern-externa återförsäkrare. Systemet har vissa uppenbara fördelar. Dels behålls en större del av premierna inom koncernen och dels behöver man inte bygga upp affärsrelationer mellan varje koncernbolag och externa återförsäkrare, eftersom man redan känner dessa genom koncernens återförsäkringsbolag. Förtroende är ju av grundläggande betydelse inom återförsäkringsvärlden.

Riskkoncentrationen i koncern-interna återförsäkringsarrangemang kan emellertid bli hög och situationen blir inte bättre av att det dessutom kan förekomma andra koncerntransaktioner i form av lån m. m. som tillsammans med återförsäkringsfordringar kan göra situationen mycket känslig om ett bolag drabbas av stora skadekostnader. De cederande bolagen kan hamna i en situation där de för sin överlevnad blir helt beroende av koncernåterförsäkrarens betalningsförmåga.

Även återförsäkraren kan drabbas negativt i återförsäkringsarrangemang av den här typen. Om återförsäkraren betalar när krav ställs från cedenterna men sedan får problem med retrocessionärerna — t. ex. dröjsmål med betalningar eller utdragna förhandlingar och processer — kan detta medföra svåra påfrestningar på likviditeten.

Koncern-intern återförsäkring kan också användas som ett verktyg att utföra dolda koncerntransfereringar. Ett bolag i behov av stöd erlagger en symbolisk (och föga affärs-mässig) återförsäkringspremie till ett starkare bolag i koncernen (för ett försäkringsbestånd där skadekostnaden till stor del redan är känd) och erhåller sedan skadeersättningar som är mångdubbelt större och på intet sätt står i relation till den premie som har erlagts. Trans-

aktionen — som ju i detta fall måste betraktas som ett bidrag — redovisas i resultaträkningen hos återförsäkraren som skadeersättningar och hos cedenten som premie för avgiven återförsäkring och förblir genom detta dold för utomstående bedömare. Denna typ av transaktion, som enligt min mening är oacceptabel, går inte att upptäcka genom analys av enbart de redogörelser som bolagen för närvarande lämnar.

Det är inte ovanligt att mindre försäkringsbolag återförsäkras sig mycket djupt. Det är visserligen lovvärt av direktförsäkraren att visa försiktighet i risktagandet, men vissa problem kan uppstå. Förutom risken att drabbas av fallissemang hos återförsäkrarna kan det, om flera återförsäkrare är involverade, ta en viss tid att få in skadeersättningar också i kassaskador. Det kan även tänkas att förhandlingar krävs innan vissa skadeersättningar betalas ut. Direktförsäkraren kan då — om skadan är omfattande — komma att uppleva en likviditetspåfrestning om han tvingas utge skadeersättningar innan han har fått ersättning från återförsäkrarna.

En mycket omfattande återförsäkring kan också innebära att återförsäkrarnas inflytande över verksamheten blir stort. Återförsäkringsavtal kombineras ibland med långtgående samarbetsavtal. I vissa fall kan återförsäkraren t. o. m. bli den helt dominerande parten som anger tonen och som i realiteten styr direktförsäkrarens verksamhet.

Från återförsäkrarnas sida är det naturligtvis angeläget att se till att cedenten tar ett stort ansvar när det gäller riskbedömning och skadehantering. Det vanligaste sättet att göra detta är att arrangera självbehållen på ett sådant sätt att cedenten själv bär en betydande del av kostnaderna även vid de högsta ersättningsnivåerna. Cedenten kan då förväntas ta sitt ansvar — av ren självbevarelsedrift — eftersom han ju själv drabbas av kostnader vid eventuella felbedömningar.

För försäkringstagaren är det av stor vikt att ett försäkringsbolag som är beroende av återförsäkring använder sig av återförsäkrare av god kvalitet. Det är ju den enskilde försäkringstagaren som i sista hand kan få stå förlusten om uteblivna ersättningar från återförsäkrarna skulle orsaka ett fallissemang hos direktförsäkraren.

Vad skall års- och kvartalsredogörelserna innehålla?

En grundläggande upplysning i årsredogörelsen skulle kunna vara hur återförsäkringsprogrammen är konstruerade och vilka återförsäkrare som deltar i kontrakten. För att informationen inte skall bli alltför ohanterlig bör en begränsning ske så att rapporteringen endast omfattar de viktigaste återförsäkrarna vilka står för de största andelarna av affären.

En annan intressant uppgift kan vara om det förekommer koncernintern återförsäkring och i så fall i vilken utsträckning. Vidare skulle en periodisk redogörelse för de största engagemangen i beståndet och hur dessa är återförsäkrade vara till stor nytta i tillsynen. Det är emellertid viktigt att begränsa sig till de allra största engagemangen. Uppgifterna skulle annars bli alltför omfattande.

Idag krävs inte att bolagen redogör för den totala ansvarssumman i försäkringsbeståndet. En från tillsynssynpunkt intressant uppgift vore — i varje fall för vissa grenar — summan av brutto- respektive nettoengagemang så att den totala omfattningen av återförsäkringen framgår. Även om premierna ger en grov uppfattning om återförsäkringens omfattning är dessa inte analoga med bolagens brutto- respektive nettoengagemang. Det kan ju t. ex. finnas flera stora, fakultativt återförsäkrade engagemang som tillsammans utgör en stor andel av bruttoaffären.

Övrig informationsinhämtning

En effektiv tillsyn kräver information av olika slag. Vi har idag en ganska god överblick över den svenska försäkringsmarknaden och kännedom om de bolag som verkar där. För att få ett bättre grepp om återförsäkringssituationen krävs emellertid bättre kunskaper om återförsäkrarna. När det gäller svenska återförsäkrare kan vi som tillsynsmyndighet få tillgång till all den information som kan anses behövlig för tillsynen. När det gäller utländska återförsäkrare är vi emellertid i likhet med övriga aktörer på marknaden i första hand hänvisade till den information som går att få genom ratinginstitut och andra som regelbundet ger ut publikationer på området.

Försäkringsbolagen skaffar sig information genom alla tillgängliga kanaler. Många har de själva byggt upp i sin affärsverksamhet. Konferenser, seminarier och andra aktiviteter används också som informationskällor. Ju duktigare försäkringsbolagen blir att bygga upp sina informationsvägar, desto större konkurrensfördelar kan de uppnå.

Som tillsynsmyndighet kan vi också bygga upp kontaktnät genom vilka vi kan få värdefull information om de internationella återförsäkrarna. Det som ligger nära till hands är att i första hand vända sig till våra tillsynskollegor i andra länder. Vårt tillsynsintresse när det gäller återförsäkring torde emellertid också sammanfalla med både försäkringsbolagens och mäklarnas intresse av att kunna placera återförsäkring hos stabila bolag, vilket borde kunna skapa förutsättningar för ett visst informationsutbyte även med dem.

En tillsynsmyndighet har naturligtvis inte samma behov av detaljinformation som ett försäkringsbolag där viktiga affärsbeslut ska

grundas på den information man får. För att inte överväldigas av ett alltför stort informationsflöde gäller det alltså att begränsa sig till sådan information som är relevant för myndighetsutövningen.

Jag har i mitt resonemang syftat till att komma fram till ett svar på frågan i rubriken: Kan tillsynen (avseende försäkringsbolagens återförsäkringsskydd) förbättras? De åtgärder jag har föreslagit kan sammanfattas i följande fyra huvudområden:

1. Bedömning av försäkringsbolagens egna metoder för kontroll av återförsäkringsskyddet. Det är viktigt att bolagens ledningar och styrelser får ett tillräckligt underlag för bedömningar av återförsäkringsskyddet.

2. Genomgång och översyn av det årliga och kort-periodiska uppgiftsinhämtandet från försäkringsbolagen. Information på vissa vitala punkter bör kunna ge en översiktlig och korrekt bild av bolagens återförsäkringsskydd.

3. Analys av riskabla situationer och företeelser på försäkringsmarknaden. Genom en ökad medvetenhet om de största faromomenten på marknaden kan vi bli mer effektiva och välriktade i vår tillsynsverksamhet.

4. Förbättrade kunskaper om återförsäkringsmarknaden ökar våra möjligheter att göra de analyser av bolagens återförsäkringsskydd som krävs för vår tillsyn.

Mina förslag till åtgärder är enkla och därför fullt möjliga att genomföra även på relativt kort sikt. De innebär inga revolutionerande förändringar i den grundläggande tillsynsstrukturen utan bör kunna ingå som en naturlig del i den pågående utvecklingen av verksamheten.